

Boldog Zoltán
Hornok András
Laklia Márta
Sisák Gábor

Sokszínű
IRODALOM

10.2

/ második kötet /

Hornok András
Laklia Márta
Sisák Gábor

Sokszínű
ÍRODALOM

Második kötet **10**

Harmadik, változatlan kiadás

Mozaik Kiadó – Szeged, 2019

Az európai romantika és realizmus irodalma

„A klasszikus-romantikus idealizmussal szemben megjelenő realizmus a valóság közvetlen újraalkotását tűzte ki célul, anélkül, hogy bármit is hozzátenne vagy magyarázná. [...] E célnak kiváltképpen megfelelt az akkortájt felfedezett, majd hamarosan elterjedő és végül művészeti ággá váló fotográfia, amely nagyon alkalmasnak látszott a valóság hiteles reprodukálására.”

(Pál József)

- Az első dagerrotíпия 1838-ból, amelyen ember található. Beszéljétek meg, hogyan ábrázolható egy irodalmi műben az ember a legvalóságosabban!

A romantikától a realizmus felé

1. Az alábbi idézet alapján magyarázzátok el, miként válhat a regény tükörré! Beszéljétek meg, miért fontos tükröt tartani az embereknek!
2. Gyűjtsetek olyan alkotásokat párban, amelyekkel egy művész tükröt tartott saját korának!

„Igen, uraim, a regény: tükör; hosszú úton vándorol. Hol az ég kékjét tükrözi, hol az út pocsolyáinak sarát. És maguk erkölcstelenséggel vádolják azt az embert, aki a tükröt viszi? A tükör pocsolyát mutat, és maguk a tükröt vádolják! Vádolják inkább a pocsolyás utat, még inkább az útbiztost, aki tűri, hogy ott poshadjon a víz, s megszülessék a pocsolya!”

(Stendhal: Vörös és fekete)

Elnevezés és időhatárok

A 19. század első felének korstílusa, a romantika, a század második felében elvesztette kizárólagos jellegét új stílusirányzatok megjelenése miatt. Ezek egyike a realizmus.

A **realizmus** a 19. század második felében kialakuló stílusirányzat, amelynek meghatározó tulajdonsága a valóság minél pontosabb ábrázolása az egyes művészeti alkotásokban. Főként a festészetben és az irodalomban érezhető a hatása. Fő műfaja a regény, amely a társadalom működését próbálja bemutatni annak tipikus szereplőit felvonultatva. Utólag realistának tekintettek olyan műveket is, amelyek jóval korábban, az 1830-as években jelentek meg.

A romantika azonban nem tűnt el teljesen, hanem **stílusjegyei továbbéltek a különböző alkotásokban**. Ezután már nem alakult ki olyan egységes stílus, amely az adott korszak legtöbb művészeti ágát érintette. **A romantikus elemek gyakran keveredtek a realizmus jellemzőivel**.

A realizmus **elnevezése a latin *res* szóból származik**, amelynek jelentése: **valóságosan létező dolog vagy tárgy**. A kifejezést a **képzőművészetben használta először a francia Gustave Courbet [güsztav kurbé] (1819–1877) festőművész**, amikor 1855-ben a *realista* jelzővel illette saját kiállítását. A baráti köréhez tartozó írók egy csoportja 1856-ban jelentette meg a *Réalisme* [réálizm] című folyóiratot, amely programjában a **valóság ábrázolásának szükségességét hirdette**. Bár a lap egy évvel később megszűnt, az irodalomkritikusok írásaikban elkezdték használni a kifejezést.

6.1. kép •

Ilja Jefimovics Repin:
Hajóvontatók
a Volgán

7.1–2. kép • Gustave Courbet: *Kötörők* és Jean-François Millet: *Kalászedők*. Milyen közös vonásokat fedeztek fel a két festmény témájában és ábrázolásmódjában?

A realizmus kezdete Franciaországhoz kötődik, legfontosabb francia képviselői: Stendhal [sztendál], Honoré de **Balzac** [onoré dö balzak], Gustave **Flaubert** [güsztváflober]. A **19. század második felében az angol és az orosz irodalmi és képzőművészeti alkotásokban is** egyre erőteljesebben fedezhetünk fel realista elemeket. Az irányzat **az orosz irodalomban jelentős hatást gyakorolt** Nyikolaj Vasziljevics Gogol, Fjodor Mihajlovics Dosztojevszkij, Lev Nyikolajevics Tolsztoj és Anton Pavlovics Csehov művészetére. **A realizmus megjelenése az angol prózában** Charles Dickens [csársz dikönz] regényeihez kapcsolódik. Az irányzat William Makepeace Thackeray [vilióm mékpisz szeköri] és Thomas Hardy [tomász hádi] műveiben teljeseedik ki. **A realizmus több más stílusiránnyal párhuzamosan bontakozott ki.** Ilyen volt a naturalizmus, az impresszionizmus, a szecesszió és a szimbolizmus. Gyakran előfordul, hogy egy-egy mű több stílusiránnyra jellemző jegyeket sűrít magába.

Történelmi háttér

A 19. század második felében bontakozott ki a második ipari forradalom, amely Európában főként **Németországot és Angliát érintette**. A belső égésű motorok feltalálása átalakította a közlekedést, ezzel együtt pedig a távolság és az utazás fogalmát. **A fejlesztéseket a bankok finanszírozták, a szabad verseny egy új nagypolgári réteg kialakulásához vezetett**, amelynek tagjai származás helyett a vagyonnal biztosították hatalmukat.

A gyarmatosítás is új szakaszába lépett, amelynek következtében Anglia Viktória brit királynő uralkodása (1837–1901) alatt a világ vezető nagyhatalma lett a megerősödő Amerikai Egyesült Államok mellett. Bár Franciaország is bekapcsolódott a gyarmatosításba, erejét főként az 1870–71-ben zajló porosz–francia háború kötötte le. III. Napóleon császársága (1850–1871) idején Franciaország sokat veszített nemzetközi tekintélyéből, mert a Párizsba bevonuló porosz (német) csapatok a francia fővárosban kiáltották ki az egységes Németország létrejöttét.

Az 1867-ben születő Osztrák–Magyar Monarchia Ferenc József uralkodása idején (1848–1916) Európa fontos gazdasági szereplőjévé vált, de nagyhatalmi státuszát európai katonai kudarcai miatt nem tudta tartani.

A 19. század utolsó harmada a katonai szövetségek kialakulásának időszaka, amely előrevetítette az 1914-ben kezdődő első világháború kirobbanását is.

 1. Beszéljétek meg, milyen közös jegyek fedezhetők fel a felvilágosodásban és a realizmusban!

8.1. kép • Nézzetek utána, milyen szerepe van a tükörnek Jan van Eyck *Az Arnolfini házaspár* (1434) című festményén!

és a hihetőséget, azt, hogy a **regény visszatükrözze a valóságot**, a társadalom szerkezetét és az ott előforduló jellemeket. **Hőseiket a kor tipikus emberei** közül választották, akiket főleg a **társadalomban elfoglalt helyük jellemez**. Előrejutásukhoz szükség van a hatalomra, a pénzre, a tekintélyre. Fő motivációjuk a ranglétrán való felemelkedés.

A realizmus jellemző műfaja még az elbeszélés és a novella. Ezek keretei között általában olyan **kisembereket ismerünk meg**, akik képtelenek kiemelkedni saját helyzetükből, és bukásukat is főleg helyzetükhöz kötődő kicsinyességük okozza.

A stílusirányzatnak jelentős a hatása a festészetben. Megerősödését a fotográfia 19. századi feltalálásának is köszönheti, amely a képzőművészetet új kihívások elé állította.

Szellemi háttere

A 19. században főként az ipari forradalom hatására **egyre nagyobb jelentőségre tettek szert a természettudományok**. Ezt erősítette a **pozitivizmus** filozófiai irányzata, amely szerint **csak a tapasztalattal megismerhető, tudományosan leírható jelenségek segíthetik elő az emberiség fejlődését**. Az irodalom esztétikai, gyönyörködtető funkciója mellett **előtérbe került a társadalmi hasznosság kérdése** egy-egy alkotás megítélésénél.

Műfajai

Az irodalomban a realizmus fő műfaja a regény. A szerzők ezt a formát találták a legalkalmasabbnak a **világ minél pontosabb leírására**. A regény keretei lehetőséget biztosítanak egy-egy helyszín, karakter, esemény és jelenség részletes bemutatására. Ennek során **törekedtek az objektivitásra** (tárgyszerűsége) **és az ok-okozati összefüggések ábrázolására**, miközben távol tartották magukat saját erkölcsi ítéletük kifejtésétől. Fontosnak vélték a hitelességet

1. Nézzetek utána, mi a különbség egy analóg és egy digitális fényképezőgép között! Mikor történt a technikai váltás?

A fotográfia születése

A fényképezőgép ősről, a *camera obscuráról* egy arab tudós készített feljegyzéseket 997-ben. A szerkezet működésének alapelve, hogy egy elsötétített dobozba egy apró lyukon keresztül fényt engedtek be, amely az ellentétes oldalon kirajzolta a résen át feltároló kép fordítottját. Az így megjelenő ábrát először Louis Daguerre-nek [lui dagerr] sikerült rögzítenie 1837-ben ezüstözött rézlemezeire, ami azonban nem volt sokszorosítható. A módszer az 1850-es évekre vált népszerűvé, de az 1880-as években hamar kiszorította a fénykép sokszorosítását lehetővé tevő celluloidfilm.

Mit gondoltok, mitől lesz egy fénykép művészi színvonalú!

8.2. kép • Kamera 1839-ből

Katona József

„Nekünk magyaroknak, kik a színházzal nemzeti célokat remélünk és fogunk is egybeköthetni, sokkal fontosabb az, mint a német, francia vagy angol nemzetnek; nekünk az, ha akarjuk, lételünk egyik alapkövévé válhatik [...].”
(Bajza József)

- Járjatok utána, hogy ma Magyarországon hány Nemzeti Színház működik! Nézzétek meg, hogy repertoárjukon milyen híres magyar drámák szerepelnek!

1. Idézzétek fel, mit tudtok a reformkorról! Mondjatok néhány fontos alkotót és művet a korszakból!

Reformkor és/vagy romantika – elnevezések és időhatárok

A 19. század első fele, a reformkor, majd a forradalom és a kibontakozó szabadságharc meghatározó jelentőségű volt a magyarság történelmében. A későbbi korok ugyanezen időszak művészetét, irodalmát is jelentősen felértékeltek. A korszak irodalmát szokás a reformkor irodalmának is nevezni. Ez azonban történeti megközelítést sugalmaz, a reformkor kifejezés ugyanis a magyar történelem egy meghatározott korszakát jelöli (1830–1848). Ebben az időben a társadalmi modernizációt (polgárosodást) a bécsi udvarral szembenálló haladó szellemiségű nemesség a rendi országgyűléseken tárgyalásos úton, reformokkal igyekezett elérni.

Az irodalomhoz közelebb áll, ha a **korszak magyar irodalmát az európai romantika törekvéseivel összhangban vizsgáljuk. Irodalmunkban az 1810-es évek második felétől kezdődően** ugyanis az európai (közelebről a kelet-európai) tendenciákkal párhuzamos, ún. **nemzeti romantikus fejlemények figyelhetők meg.** Ezek a történelmileg behatárolt reformkornál lényegesen tovább, egészen **a 19. század utolsó harmadáig** éreztették hatásukat.

Bizonyos értelemben viszont a magyar romantika elnevezés is leegyszerűsítő. **A korszak alkotásaiban** ugyanis – mint azt az egyes szerzők tárgyalásakor hangsúlyozni is fogjuk – **a romantikán túl**, mintegy azt kiegészítve **felfedezhetőek a felvilágosodás kori klasszicizmus és a realizmus vonásai is.**

Az ún. reformországgyűlések

A Habsburg Birodalomhoz tartozó Magyarországon I. Ferenc uralkodása alatt (1792–1835) erőszakos önkényuralmi rendszer épült ki. Jól mutatja ezt az is, hogy 1812-től kezdődően 13 éven át a magyar rendek beleszólása (vagyis országgyűlés) nélkül irányította az országot. Az ebben az időben lezajló események indították el az ún. reformországgyűlések sorozatát.

A történelemtudomány hagyományosan hat rendi országgyűlést nevez így (az 1825–27, az 1829–30, az 1832–36, az 1839–40, az 1843–44, illetve az 1847–48 közöttit), bár ezek közül a legelső inkább csak szimbolikus jelentőségű. Ekkor mondták ki ugyanis, hogy a király minden harmadik évben köteles egybe hívni a rendeket. A modernizációról érdemben először csak a „második” reformországgyűlésen tárgyaltak. A sorban utolsó, 1847–1848-as diéta lényegében megszüntette Magyarországon a feudális jogot a jobbágyfelszabadítás, a közteherviselés, a népképviselés, a törvény előtti egyenlőség és a sajtószabadság kinyilvánításával.

A reformországgyűlések nemesi ellenzéke sem volt egységes. Az ellenzéki csoportok közül a leglényegesebb a szabadelvű (liberális) nemességé. Az 1840-es évektől lépnek fel a mérsékeltbb centralisták. A harmadik, ún. sérelmi irányzat követői a régi jogukat igyekeztek érvényesíteni.

Népköltészeti gyűjtések és népiesség a magyar romantika korszakában

A népiesség és a népi kultúra (folklor) feltárása – noha már a 18–19. század fordulóján megindult – a romantika korában kapott igazán lendületet. Ebben közrejátszott a korszellem, a nacionalizmus és a nemzeti kultúra letéteményeseként tekintett nép új kultusza is.

Az 1830-as, 40-es évektől egyre-másra születtek **népies lírai alkotások**, és jelentek meg **gyűjtemények a felfedezett magyar népköltészet műveiből**. Erdélyi Jánosnak három, a magyar folklórt megörökítő kötetet (*Népdalok és mondák*, *Magyar közmondások könyve*, *Magyar népmesék*) köszönhetünk. Főleg székely népballadákat és más népi eredetű műveket mutat be a Kriza János-féle (1811–1875) *Vadrózsák* című gyűjtemény. Az 1872-től 14 kötetben megjelenő *Magyar Népköltészi Gyűjtemény* korábban még nem publikált alkotásokat tett hozzáférhetővé.

Az első jelentősebb népies költeményeket Csokonai Vitéz Mihálynak köszönhetjük (pl. *Szegény Zsuzsi*, *a táborozáskor*, *Szerelemdal a csikóbőrös kulacshoz*). Kölcsey Ferenc is – szem előtt tartva a folklór fontosságát – kísérletezett az 1820-as években a népies dalokkal (*Csolnakon*).

Petőfi Sándor egyrészt népies hangütésével hozott újat, másrészt túl is lépett a pusztán művészi igényű népiességen: legérettebb költeményeiben a népiességhez politikai mondanivalót (antifeudalizmus, társadalmi egyenlőség) is társított.

Arany János a magyar nemzeti eposz lehetősége kapcsán (is) foglalkozott a népiességgel és a nemzeti (irodalmi) hagyományokkal.

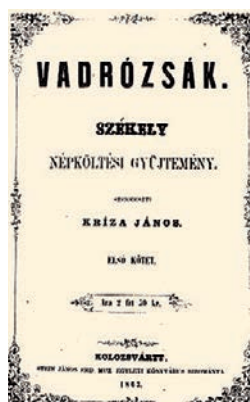
Tudod-e?

Révai Miklós, az igen sokoldalú tudós pap a *Magyar Hírmondó* 1782-i számában szinte elsőként biztatott az európai példák nyomán arra, hogy a magyarság is gyűjtse össze népköltészeti kincseit.

1. Elevenítsétek fel, hogyan jelent meg a népiesség programja az általatok tanult Petőfi- és Arany-művek témaválasztásában, műfajában és hangnemében!
2. Járjatok utána, hogy ki és mikor indította útjára az Új Magyar Népköltészi Gyűjteményt, illetve milyen szövegek jelentek meg benne!
3. Milyen mai magyar népzenekarokat és énekeseket ismertek? Beszéljétek meg!
4. Alkossatok csoportokat, és gyűjtsetek példákat a magyar népművészet 21. századi továbbélésére (pl. zenében, képzőművészetben, divatban, építészetben)!

51.1–2. kép • Kriza János 1863-ban a *Vadrózsák* című kötetben adta közre Kómives Kelemen balladáját. Miről szólt az ún. Vadrózsá-pőr?

51.3. kép • Jankó János: *A népdal születése*. Milyennek ábrázolja a festmény a paraszti világot?

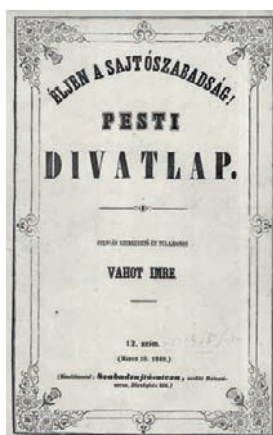
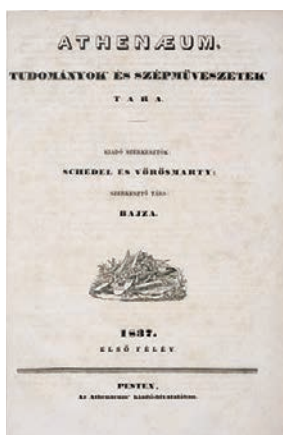
Irodalmunk szerveződése a romantika korában

A 19. század elejére Magyarországon is átalakulóban volt az irodalom. Habár a maihoz nem mérhetően, de **kiszélesedett az olvasók tábora**, elsősorban a nagyobb városokban – például a korszakban irodalmi centrummá váló Pest-Budán (azaz a mai Budapesten). Ez fokozatosan lehetővé tette, hogy a leginkább köz-nemesi származású alkotók egy idő után az irodalommal hivatásszerűen foglalkozó, műveikből megélni tudó értelmiségiekké váljanak. **Az olvasás szokásának elterjedése adott lendületet** továbbá egyrészt a **prózairodalom fejlődésének**, másrészt viszont a **különféle folyóiratok, lapok megjelenésének** is. A reformkorban ezek a sajtótermékek rendkívüli változatosságot mutatnak, nem egy közülük aktív szerepet vállalt az irodalom és a politika szervezésében.

A korszak kezdetén az évkönyvek, zsebkönyvek kiemelkedő szerepet játszottak az új irodalmi ízlés, új műfajok és témák elterjesztésében. Szintén ezt a célt szolgálta a műismertetések, bírálatok (recenziók) megjelenése a korabeli lapokban, sőt nem egyszer a műkritika volt a folyóiratok fő profilja (pl. a Kölcsey Ferenc és Szemere Pál által 1827–33-ig szerkesztett *Élet és Irodalom*). **A színvonalas kritika megjelenése és elterjedése** – az irodalomtudomány szakszerűbbé válásával együtt – **a korszak irodalmi életének meglehetősen fejlettségét mutatja**. Új lapfisként jelent meg a korszakban a nagyobb közönségnek, a nőolvasóknak szánt **divatlap**. A kor társasági életével, a szorosabb értelemben vett divattal is foglalkozott, de kiemelt helyet kapott benne a szépirodalom és a különféle művészetek is. **Az irodalmi piac átalakulását** jelzi, hogy – európai mintákat követve – az 1840-es évek közepétől a **politikai lapok tárcarovatában** a korabeli sajtóban élénk vitát kiváltva megjelentek a **folytatásos regények**.

Az irodalmi sajtótermékek fontos szerepet játszottak az 1848–49-es forradalom és szabadságharc leverése után is. A *Budapesti Szemle* a hazai és európai kulturális és tudományos élet eredményeiről tudósított. Figyelmet érdemelnek még az Arany János által jegyzett lapok, a *Szépirodalmi Figyelő* és a *Koszorú*. Az előbbi egy esztétikai, szépirodalmi és kritikai hetilap, a Kisfaludy Társaság hivatalos lapja volt. Ugyanezen a néven ma is működik irodalmi folyóirat.

52.1–4. kép • 1. A *Tudományos Gyűjtemény* Pesten jelent meg 1817 és 1841 között. A havonta megjelenő tudományos folyóiratot 1828–1832-ig Vörösmarty szerkesztette. Hasábjain számos tudományos vita folyt. 2. A Bajza József, Toldy Ferenc és Vörösmarty Mihály által jegyzett *Athenaeum* (Pest, 1837–43) irodalmi és kritikai cikkeken kívül népszerűsíteni igyekezett a reformer (liberális) ellenzék elképzeléseit is. 3. A *Regélő Pesti Divatlap* jogutódja volt a *Pesti Divatlap* (1844–1848), amelynél segédszerkesztőként egy ideig Petőfi is dolgozott. Szerkesztője Vachot Imre volt. 4. A Frankenburg Adolf, majd Jókai Mór szerkesztette, szépirodalmi irányultságú *Életképek* 1844 és 1848 között, hetente jelent meg. A divatlapba dolgozott 1846 végétől Petőfi és köre, a Tízek Társasága is

Az irodalomnak azonban más fórumai is kialakultak. Ezek közül **elsődleges fontosságú volt az 1836-ban alapított Kisfaludy Társaság, amely** a magyar kultúra egyik leghosszabb életű szervezetének bizonyult (1952-ben szűnt meg). A társaság – noha eredetileg az elhunyt Kisfaludy Károly életműve kiadásának szándékával jött létre – **fontos irányítója lett a hazai irodalmi élet támogatásának és a közízlés formálásának.** Irodalmi pályázatokat írt ki, magyar és külföldi szerzők munkáinak hazai publikálását segítette elő.

A műveltség terjesztésének másik eszköze volt az 1830-ban hat osztállyal (nyelvtudományi, bölcséleti, történettudományi, matematikai, jogtudományi és természettudományi) létrejövő akadémia, **a Magyar Tudós Társaság** (a mai Magyar Tudományos Akadémia elődje), amelynek vezetői, illetve tagjai közt találjuk a korszak alkotóinak jelentős részét. Az akadémia pályázatokkal, kiadványokkal és egyéb támogatásokkal segítette elő a tudományok korszerű fejlesztését és a különféle kutatásokat.

Irodalmi és nemzeti szempontból is **kiemelkedő jelentőségű volt a magyar nyelvű állandó színháztársulat** megteremtéséért folytatott küzdelem. Ennek eredményeként jött létre és erősödött meg hazánkban is a maihoz hasonló nemzeti nyelvű színház.

Tudod-e?

Természetesen nem csak az irodalmi lapok indultak számottevő fejlődésnek a reformkorban. Meghatározó jelentőségűek voltak a politikai-közéleti lapok (például a *Jelenkor* vagy a *Pesti Hírlap*), sőt a tudományos szaklapok (*Orvosi Társaság*, *Gazdasági Tudósítók*) is.

- 1. Csoportmunka: 3-4 fős csoportokban válasszatok egy-egy reformkori sajtóterméket! Készítsetek képekkel, illusztrációkkal ellátott tablót, amelyen bemutatjátok a választott lapot!

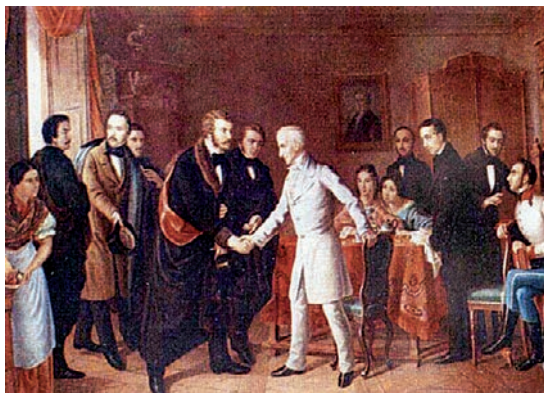
Őrségváltás a magyar irodalomban

A 19. század első két évtizedében irodalmunk szellemi vezéralakja **Kazinczy Ferenc** volt: ő indította el útjukon az addig nem vagy kevésbé ismert szerzőket, véleménye, útmutatásai meghatározóak voltak a különféle polémiákban is.

Ezt a központi szervező szerepet vette át a század húszas éveinek elején **Kisfaludy Károly** (1788–1830). 1822-ben indította útjára irodalmi évkönyvét, az *Aurorát*, amelynek köréhez az utána következő nemzedék ifjú szerzői és elméletírói tartoztak.

53.1. kép • Széchenyi István felajánlja birtokainak egyévi jövedelmét egy tudós társaság alapítására. Széchenyi az 1825-ös országgyűlésen „a nemzetiség és nyelv erősítése, terjesztése és pallérozása szent céljára” 60 000 forintot ajánlott fel

54.1. kép • Orlai Petrich Soma: *Kazinczy Ferenc és Kisfaludy Károly első találkozás*a

54.2. kép • Barabás Miklós: *A romantikus triász Kisfaludy Károly halottas ágyánál 1830-ban*

Kisfaludy halála után éppen az ő köréből kikerülő, ún. **romantikus triász** (Bajza József, Toldy Ferenc és Vörösmarty Mihály) lépett fel az irodalmi élet szervezőjeként. Vörösmarty halála (1855) után azután a képzeletbeli stafétát **Arany János** vette át.

Írók és költők a közéletiség szolgálatában

A magyar romantika irodalmában, az egyes alkotók életében erősen összefonódott a közéletiség és az írásművészet. A szerzők műveiket gyakorlati (nem ritkán kifejezetten politikai) célok szolgálatába állították. **Ebből adódott az a sajátos költői szerep,** amelyet a korszak alkotói magukra vettek: **a népszerű-költőé.** Persze másként jelent meg ez abban az időszakban, amely megelőzte, és abban, amely követte az 1848–49-es forradalmat, majd szabadságharcot. A tragikus kimenetelű háború előtt a nép vezetése prófétikusán, a jövőbe látó költői szerepben nyilvánult meg (vátészköltő), míg utána a bukott nemzet elsiratása, illetve a magyarság belső tartásának megőrzése kínálkozott ugyanebben a keretben követhető útnak. Az előbbire leginkább Vörösmarty és Petőfi, az utóbbira Arany János lehet jó példa.

54.3. kép • A korabeli Pest és Buda

Kölcsey Ferenc

„Örök vágy és remény,
Örök remegés a múlt után,
S a jövő felé,
Ím ez a lánc melyen függ életünk,
S a láncot
Egy láthatlan kéz szorítja.
Ó kéz, hatalmas és kemény
A síron túl mint innen egyeránt,
Mert semmivé nem teszsz!”
(Kölcsey Ferenc: Küzdés)

- Milyen jelképes jelentések köthetők a képen szereplő visegrádi várhoz? Hogyan értelmeznétek a festmény fényárnyék szimbolikáját?

1. Olvassátok el az alábbi idézeteket! Vessétek össze, mi módon határozza meg saját magát Kölcsey, és miként emlékszik rá vissza a költőtárs Vörösmarty! Hogyan teremt kapcsolatot a két idézet között a föld motívuma?

*„Büszke magyar vagyok én; keleten nőtt törzsöke fámnak;
Nyúgotti ég forró kebelem nem tette hideggé;
Szép s nagy az ami hevít; szerelemmel tölti be lelkem
Honni szokás és föld; örököm kard, s ősi dicsőség.”*

(Kölcsey Ferenc: Kölcsey)

*„Meg ne ijedjete, a hazaföldnek szíve dobog fel:
Kölcsey sírjától keble örökre sebes.”*

(Vörösmarty Mihály: Kölcsey)

80.1. kép • Kölcsey Ferenc

Kölcsey élete

Kölcsey Ferenc 1790. augusztus 8-án született a Közép-Szolnok megyei Szódemeteren (ma: Săuca, Románia), középbirtokos családban. Gyermekkorában egymás után kellett személyes problémákat (gyenge fizikum, feketehimlő, tüdőbetegség) és családi tragédiákat (szüleinek és egy testvérének elvesztése) elszenvednie.

Tanulmányait Debrecenben, a híres református kollégiumban végezte 1796 és 1809 között. Jogi végzettséget szerzett. Tanulmányainak utolsó éveiben kezdett levelezésbe Kazinczy Ferencsel és annak pesti baráti körével (Szemere Pál, Vitkovics Mihály és Horváth István).

1810-ben Kölcsey Pesten járt joggyakorlaton: ekkor találkozott először személyesen Berzsenyi Dániellel is. Ahogyan a dunántúli költő, úgy Kölcsey sem tudott igazán beilleszkedni ebbe a társaságba.

1812-ben hazatért a családi birtokra: 1814-ig Álmosdon tartózkodott, majd 1815-ben egyik öccsével költözött Csekére. Bár a szellemi központoktól távolabb élt, elszigetelődése csak ideiglenes volt: a neológia oldalán bekapcsolódott a nyelvújítási vitába, és ekkor publikálta első kritikáit is.

1817 után egyre inkább bírálta a Kazinczy-féle kozmopolita (azaz világpolgár) szemléletet, ami eltávolította egykori pártfogójától. Szemerevel azonban élete végéig megmaradt a baráti kapcsolata.

1826-ban – már ismert kritikusként, Szemere Pál hívására – ismét Pestre ment. Kettős ígéretet kapott: kiadják a műveit, illetve új folyóiratot is indítanak (*Élet és Literaturá*).

1829-től vállalt komolyabb szerepet a közéletben. Először Szatmár megye al-, majd 1832-től főjegyzője lett.

Az 1832–36-os országgyűlésen a vármegye követeként, a liberális ellenzék vezérszónokaként vett részt. Követi státuszáról 1835-ben azért mondott le, mert a megye követutasítása 1834 végétől egyre inkább ellenkezett haladó politikai elveivel. A politikától azonban nem vonult vissza egészen. Szatmár megyében megtartotta főjegyzői tisztségét, a perbe fogott ellenzékieket – például Kossuthot vagy Wesselényit – ügyvédként segítette egészen 1838-ban bekövetkezett haláláig.

Jelentősége

Kölcsey a reformkor meghatározó gondolkodója és közéleti figurája, a szabadelvű (ellenzéki) nemesség **vezéralakja volt**. **Irodalmi tevékenysége is meglehetősen sokrétű**: az értekezéstől a modern értelemben vett kritikán, lírai és epikus műveken át az oráció, vagyis a szónoklat mesterségéig megannyi területen alkotott maradandót. Életművének egyik legszínvonalasabb részét prózai alkotásai jelentik. Ide sorolhatók – novellái mellett – **kritikái, tanulmányai, értekezései** vagy akár a már-már művészi igényű **szónoki beszédei** is. Az e csoportba tartozó művek azért is jelentősek, mert elméleti alapot is nyújtanak a szerző **lírai alkotásai** számára.

Az életmű ezen túlmenően viszonylag könnyen korszakolható: felfogásukban jól elkülönülnek ugyanis az 1810-es évekbeli alkotások az 1820-as évek műveitől, míg egy harmadik alkotói korszakot jelentenek a harmincas évekbeli lírai és prózai munkái.

Stílustörténeti szempontból életműve a felvilágosodás kori **klasszicizmus és szentimentalizmus**, illetve a **romantika** határán áll, a két korszak között sajátos átmenetet képez.

81.1. kép • Részlet Kölcsey végrendeletének eredeti kéziratából. A dokumentumot 2014. január 22-én, a magyar kultúra napján ünnepélyes keretek között mutatták be Debrecenben

81.2. kép • Ferenczy István: *Kölcsey*. A klasszicista izlésű szobrász a költőt római öltözetben, tógában és saruban, papírtekerccsel ábrázolja

Az Iliász-pör

A „Kritikai és esztétikai szemle”-ként működő *Élet és Literaturá* 1826 és 1829 között jelent meg ezzel a címmel. (Később a címet *Muzáronra* változtatták.) Hasábjain folyt az első magyar szerzői jogi vita, az „Iliászi pör”. Vályi Nagy Ferenc, egy erdélyi költő megjelentette magyar Iliász-fordítását, amelybe beemelte Kölcsey korábban készített fordítástörédekeit is. Kölcsey ez ellen tiltakozott, plágiummal (jogsértő átvétellel) vádolva meg Vályi Nagyt. A vitában Kazinczy is megszólalt – Vályi Nagy mellett. (Nem árt tudni azonban, hogy a plágium fogalma abban az időben még nem volt tisztázott. Kazinczy tehát nem egy „bűnöst” vett a védelmébe, hanem a klasszicista poétika szellemében járt el, míg Kölcsey a romantika eredetiségkultusza alapján bírálta Vályi Nagy eljárását.)

Milyen általános szabályai vannak napjainkban annak, ha valaki más alkotásából szeretnénk részletet beemelni saját munkánkba? Beszéljétek meg!

81.3. kép • *Élet és Literaturá*

Vörösmarty Mihály

„A hazafiság élénk érzése, mondhatni szenvedélye, kiváló jellemvonása a magyar költészetnek. Ereje és gyöngesége egyszersmind: innen fakadnak legszebb ódáink, innen árad ki szónokias hangulatunk, mely annyiszor erőt vesz a költőn.”

(Gyulai Pál: Vörösmarty életrajza)

- Idézzétek fel, korábbi tanulmányaitok során mely költők műveiben kapcsolódott össze a szónoki szenvedély és a hazafias téma!

1. Olvassátok el és értelmezzétek az alábbi idézetet Vörösmartyról! Melyek lehetnek azok a „dolgok”, amelyeket „nem lehet és nem szabad” néven nevezni?”

„Akármiről beszél: a falak lehullanak, az emberkéz alkotta lámpák kialszanak, és a szél az ősvilág borzongását hozza közibénk. A magunk élete sokkal nagyobb lesz, amikor Vörösmartyt olvassuk, mert érezzük, hogy lelkiünk összefügg dolgokkal, amelyeket nem lehet és nem szabad néven nevezni.”

(Szerb Antal)

114.1. kép • Barabás Miklós: Vörösmarty Mihály

Tudod-e?

Vörösmartynak Laurától öt gyermeke született. A költő halála után gyámjuk Deák Ferenc, a „haza bölcse” lett, aki arra kényszerült, hogy gyűjtést szervezzen az árváknak. A gyermekek közül az egyik fiú, Béla igazságügyi államtitkár lett, nővére, Ilona pedig a későbbi miniszterelnökhöz, Széll Kálmánhoz ment feleségül.

Élete

Vörösmarty Mihály 1800-ban született a Fejér megyei Pusztanyéken (ma: Kápolnásnyék) elszegényedett nemesi családban. Pusztanyéken, később Székesfehérvárott, majd Pesten, a piaristáknál végezte tanulmányait.

1817-ben az édesapja meghalt, ezért a család eltartásából neki is ki kellett vennie a részét. Így került házitánítóként Perczel Sándor pesti otthonába, ahol a három fiú – köztük a későbbi szabadságharcos Perczel Mór – nevelésével bízták meg. Itt ismerkedett meg Perczel Adéllal, akit az 1820-as és 1830-as években keletkezett beteljesületlen szerelemről szóló művek ihletőjének tartanak. Közben – hogy majdani megélhetését biztosítsa – beiratkozott az egyetem jogi karára.

1823-ban indult igazi irodalmi pályafutása, amikor visszakerült Pestre. Megjelentette *Zalán futása* című eposzát. Az elkészült mű ugyan csak értelmiségi körökben aratott sikert, Vörösmarty mégis úgy határozott, hogy pusztán az írásaiból fog megélni.

1841-ben Bajza József révén ismerkedett meg annak sógornőjével, a nála 25 évvel fiatalabb Csajághy Laurával, akit 1843-ban feleségül is vett.

A negyvenes évek politikai légköre természetesen hatott Vörösmartyra is: kapcsolatban állt többek közt Széchenyivel, Wesselényivel és Kossuthal – és barátaihoz hasonlóan ő is egyre inkább ez utóbbival értett egyet. 1848-ban lelkesen üdvözölte a forradalmat, majd az első népképviselői országgyűlés tagja lett.

A szabadságharc bukása után éppen a korábbi politikai szerepvállalása miatt kényszerült bujdosásra. 1850-ben – mivel közben egészségi állapota is megromlott – önként jelentkezett az osztrák hatóságoknál. Talán ennek is köszönhette, hogy komoly büntetést nem kapott: végül felmentették. Ezután egy ideig Baracskán, majd Pusztanyéken gazdálkodott. A korábban ünnepeelt költő anyagi és szellemi erejét azonban felőrölték a megpróbáltatások: a szabadságharc után már nagyon keveset írt, betegségek gyengítették, míg 1855-ben Pesten meghalt.

Jelentősége

Vörösmarty Mihály a magyar romantikus költészet kitalálója. Bár **mindhárom műnemben maradandót alkotott**, alkotásaihoz talán a líra illett leginkább: filozófiai igényű gondolati művei az európai romantika legnagyobbjai közé emelik. **Alkotásaiban** egyébként is **meghatározó a bölcséleti jelleg**: a boldogság és a lét értelmének keresése még a nemzeti témájú műveit is áthatja.

Ugyanakkor egy-egy alkotói korszakához jól társítható egy-egy meghatározó műnem. Így az 1820-as években legfontosabbak az epikus alkotások, a következő

évtized a drámai műveké, a harmincas évek második felétől pedig – az életmű végéig – a líra válik meghatározóvá.

Vörösmarty azon szerzők közé tartozik, akiket saját kortársaik is elismertek. Az, hogy **az 1830–40-es években hazánkban őt tekintették a nemzet első számú költőjének**, nem csak a költői műveinek köszönhető. 1830-ban az akadémia (akkor: Magyar Tudós Társaság) is tagjai közé választotta, sőt a nyelvi szekció vezetőjévé nevezték ki. Szótárszerkesztőként, műfordítóként és kritikusként is dolgozott. Az ún. romantikus triász tagjaként (Bajza Józseffel és Toldy Ferencsel) **irodalomszervezőként is működött**: része volt többek között lapok szerkesztésében (*Tudományos Gyűjtemény*, *Athenaeum*, *Kritikai Lapok*) és a korszak egyik legfontosabb irodalmi fórumának, a Kisfaludy Társaságnak az elindításában is. Vörösmarty lassanként a szabadelvű nemesi ellenzék, illetve a kulturális élet meghatározó alakjává vált.

Programszerűen foglalkozott továbbá a magyar költői nyelv megújításával: bravúros mondatszerkesztése, képpalkotó fantáziája, leginkább pedig szó- és kifejezésteremtő ereje mind erről tanuskodik.

115.1–2. kép • Vörösmarty Mihály kápolnásnyéki emlékműzeuma (szülőháza a mai épület mellett állt), ill. a pesti piarista gimnázium egykori épülete ma. Az 1717 óta működő gimnáziumban tanult többek közt Martinovics Ignác, Batsányi János, Eötvös Loránd, Szerb Antal, Antall József, Esterházy Péter és Erdő Péter. Beszéljétek meg, kik az említett hírességek!

A szellem „napszámosai”

A 19. század első harmadában Nyugat-Európában már alkottak olyan szerzők, akik – ha nem is gazdagodtak meg, de – meg tudtak élni az írásművészetükből. A többség azonban az írás mellett más keresőtevékenységet is folytatott. Könyvkereskedőként, nyomdász-ként, fordítóként vagy újságíróként dolgozott például Balzac vagy Lamartine [lámártin], hogy jövedelmét kiegészítse.

Vörösmartynak azonban a sajátos magyar körülmények miatt ez nem adatott meg. A *Zalán futásának* ünnepelt alkotója például 1827-ben komoly nélkülözésekre kényszerült. „... *nem lehet az észnek működni, midőn a test szenved, a gyomor éhen korog, lelkiismeretre tartozik a szellem a gondok által, melyek a mindennapi szükségletek kielégítésére elfoglalják az elmét*” – írta egy barátjának. Amikor aztán az 1830-as években kiadta *Újabb verseit*, a kötetből összesen húsz (!) példány kelt el.

Nézzetek utána, melyik költőtől származik — a nélkülözés keserűségére utalva — a következő kijelentés: „De énnekem / pénzt hoz fájdalmas énekem / s hozzám szegődik a gyalázat.”!

Említetek korábbi tanulmányaitok alapján olyan szerzőket, akik szintén anyagi gondokkal küzdöttek! Elevenítsétek fel a lehetséges okokat is!

115.3. kép • Franciaországban 1843-ban a kor írófejedelme, Eugène Sue [özsen szü] 26 500 frankot kapott *Párizs rejtelmei* című művéért (egy író első regényéért 1000 frank körüli összeget fizettek Párizsban a kiadók)

Petőfi Sándor

„A költészet nem társalgó-terem,
Hová fecsegni jár a cifra nép,
A társaság szemenszedett paréja;
Több a költészet! olyan épület,
Mely nyitva van boldog-boldogtalannak,
Mindenkinek, ki imádkozni vágy,
Szóval: szentegyház, ahová belépni
Bocskorban sőt meztláb is szabad.”
(Petőfi Sándor: A költészet, 1847)

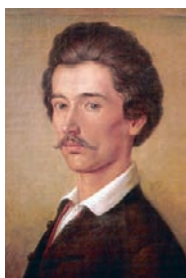
- Szerintetek milyen társadalmi üzenete van annak, hogy a költészet mindenkié?

1. Értelmezzétek az idézetet! Milyen személyiség képe bontakozik ki a sorokból?

„Tiszta e kebelnek mélye:
Égi kéz lövellt beléje
Lángokat.
És a lángok szűzen égnek
Szent oltárúl az erénynek
El nem romlott szív alatt.”

(Petőfi Sándor: Én)

156.1. kép •
Petőfi Sándor portréja
(Orlai Petrich Soma
alkotása)

Petőfi Sándor élete

Kiskőrösön született 1823. január 1-jén Petrovics István mészárosmester és Hruz Mária szlovák anyanyelvű cselédlány első gyermekeként. Két évvel később a család Kiskunfélegyházára költözött, s maga Petőfi később ezt a várost jelölte meg szülőhelyeként.

Tanulmányait Kiskőrösön kezdte el, majd Kiskunfélegyháza, Kecskemét, Szabadszállás és Sárszentlőrinc után Pesten folytatta. Aszódon három évig (1835–1838) az evangélikus gimnáziumba járt. Petrovics István javuló anyagi helyzetének megfelelően egyre jobb iskolába igyekezett járattatni fiát. Petőfi 1838–1839-ben Selmecbányán tanult, ám apja tönkremenetele miatt abba kellett hagynia tanulmányait.

Tizenhat évesen megismerte a nélkülözést és a nyomort. 1839 szeptemberében beállt katonának. 1841. február végén rossz egészségi állapota és gyenge fizikuma miatt leszerelték.

1841 őszén felvették a pápai kollégiumba. Itt ismerkedett meg Jókai Mórral, részt vett az önképzőkör munkájában. 1842 májusában Pesten megjelent az *Athenaeum* című folyóiratban *A borozó* című verse.

Petőfi a pápai iskolát félbehagyva egy vándorszínész-társulathoz szegődött, velük jutott el Debrecenbe, ahol élete legnyomorúságosabb telét töltötte. Egy füzetbe írt 70-80 versével 1844 februárjában indult el gyalog Pestre, hogy műveinek kiadót találjon.

Vörösmarty támogatásával műveit kiadták, valamint Vachot Imre, a *Pesti Divatlap* új szerkesztője maga mellé vette segédszerkesztőnek. Ez állandó jövedelmet és megjelenést biztosított a költőnek, így hát ez az időszak lett élete legnyugodtabb, legtermékenyebb szakasza.

1845 áprilisában indult el felvidéki útjára, ahol már ünnepeelt költőként fogadták. Élményeiről készült útirajzát *Úti jegyzetek* címmel a nyár folyamán már kézbe is vehették az olvasók. 1845 ősze és 1846 márciusa között, amikor az irodalmi támadások és szerelmi próbálkozásainak kudarca miatt lehagolt, keserű lelkiállapotba került, Szalkszentmártonban, szülei akkori házában időzött. Itt írta a *Felhők* ciklus epigrammait, valamint a *Tigris és hiéna* című drámáját.

1846 márciusában visszatért Pestre, kedélybetegségéből kilábalva új célokat talált magának. Létrehozta a Tízek Társaságát, új lapalapítási tervekkel állt elő. Szeptember 8-án, a nagykárolyi megyebálon találkozott Szendrey Júliával, az erdődi jószágigazgató 18 éves lányával. Petőfi azonnal szerelemre lobbant, házasodni akart, Júlia azonban eleinte halogatta a választ. Petőfi már-már lemondott Júlia szerelméről (egy debreceni színésznővel is hírbe hozták), amikor a lány döntésre jutott: hozzámegy a költőhöz. Így

1847. szeptember 8-án – a szülők tiltakozása ellenére – összeházasodtak. Nászútra Koltóra utaztak, gróf Teleki Sándornak, Petőfi egyetlen arisztokrata barátjának kastélyába.

Petőfi a *Toldi* megjelenése után levélben barátságot kötött Arany Jánossal. Koltóról Pestre menet útbá ejtették Aranyékát Nagyszalontán, s a költőbarátság így családi barátsággá bővült.

1848. március 15-én a költő a márciusi ifjak vezéréként a nap főszereplője, a történelek irányítója lett. A pesti forradalom két alapdokumentuma a politikai követeléseket megfogalmazó 12 pont és a mozgósító erejű *Nemzeti dal* lett. A forradalom vívmányait az áprilisi törvények szentesítették, Petőfi azonban radikálisabb változásokat szeretett volna: a forradalom után népszerűsége rohamosan csökkent. 1848 júniusában jelöltként indult a népképviselési választásokon, ám Szabadszálláson az ellene hangolt tömeg lényegében elkergette. Erről a választási kudarcról emlékezett meg *Az apostolban*.

Petőfi a szabadságharc idején századosként szolgált, katonának azonban nem vált be: öntörvényű, makacs ember volt, ráadásul különböző indokokkal rendre eltávozott. Idős szülei betegeskedtek, s várandós feleségéről is gondoskodnia kellett. December 15-én Debrecenben megszületett fia, Zoltán. Az őt ért támadások hatására áthelyeztette magát a ténylegesen harcoló Bem tábornok seregébe.

1849 tavaszán Petőfi nehéz helyzetbe került: szüleit eltemette, családját igyekezett biztonságban elhelyezni. Közben lemondott tiszti rangjáról, ám ez súlyos anyagi problémákat eredményezett. Július 25-én csatlakozott újra Bem seregéhez, aki rangját visszaadta, de újra felszerelni nem tudta, így egyenruha, kard és ló nélkül vett részt a segesvári csatában. 1849. július 31-én eltűnt a harcokban. Szemtanúk beszéltek vélhető haláláról, de ezt bizonyíték és földi maradványok nem igazolták. Így válhatott legendává, a magyar szabadság halhatatlan szellemévé.

Tudod-e?

József Zachariasz Bem, a lengyel származású tábornok személyében Petőfi atyai jó barátta talált, aki igyekezett őt távol tartani a harcoktól, és megvédte tisztsáisi támaszától.

Költői szerepek Petőfi lírájában

A romantika számos költői szerepet kínált az alkotóknak. Petőfi lírájában ezek közül három rajzolódik ki egyértelműen. Az első, leghangsúlyosabb szerep a személyiséget a végletességig előtérbe helyező **vallomások költőé**, aki **az általa megélt élményeket teszi a költészet tárgyává**. Ide sorolhatók a hétköznapi témákat megörökítő családi líra darabjai, a szerelmi költemények, az egy-egy aktuális érzelmét, hangulatot rögzítő szövegek.

A második a „**természeti**” költő szerepe, aki zsenialitása révén képes **feloldódni a természetben**, illetve a természetinek elképzelt népben. E költői szerep szülöttei Petőfi népdalokat imitáló művei, népies életképei és helyzetdala, tájleíró költeményei.

157.1. kép •
Petőfi gyermekkorának színhelye, a kiskunfélegyházi otthon

A harmadik jellegzetes, hangsúlyosan 1846 után megjelenő költői beszédmód, a kiválasztott, népét vezető **váteszköltő**e jelenik meg például Petőfi forradalmi látomásverseiben. Ebben a felfogásban a **költészetnek cselekvés értéke** van, segítségével a társadalom megváltoztatható.

Különböző hangsúllyal, de Petőfi pályáján végig jelen van mindhárom szerep. A három magatartásmodellt összeköti, hogy Petőfi verseiben a vallomásosság a másik két beszédmód esetében is jelen van.

1. *Idézzetek fel korábban megismert Petőfi-verseket, és indokoljátok meg, melyiket milyen költői szerep megnyilvánulásaként lehet olvasni!*

Petőfi és az irodalmi piac

Petőfi költészetének kibontakozására nagy hatást gyakorolt a korabeli irodalmi intézményrendszer, az általa kínált lehetőségek. A magyar romantika bevezetőjében már olvashattátok, hogy a korszakban nagymértékben megnőtt az olvasók, köztük a nők száma, az 1840-es évekre már magas színvonalon működött a sajtó. Ez lehetővé tette, hogy az írók, költők megjelenjenek az írásból, a műveik publikálásáért kapott díjból. Petőfi és Jókai voltak az első olyan íróink, akiknek ez sikerült. Ehhez azonban szükség volt arra, hogy kielégítsék olvasóik igényeit, folyamatosan jelen legyenek az irodalmi életben.

1. *Mozgósítsátok általános iskolában szerzett ismereteiteket, olvasmányélményeiteket, internetes böngészésből származó információitokat: gyűjtsétek össze 8-10 pontban, hogy mit tudtok már Petőfiről!*
2. *Beszélgessetek szüleitekkkel, nagyszüleitekkkel arról, hogy mit tanultak ők Petőfiről! Járjatok utána, milyen történeteket, anekdotákat őriz a költőről a családi emlékezet!*

Divatlapok és irodalmi divatok

Az 1840-es évek három divatlapja – a *Pesti Divatlap*, a *Honderű* és az *Életképek* – három irodalmi és politikai irány kifejezője volt. A *Honderű* az arisztokrata közönség ízlését igyekezett kiszolgálni, a népies irány elleni nyílt támadással, a Petőfi ellen folytatott hajszával tette hírhedtté nevét.

A *Pesti Divatlap* az 1833-ban indult *Regélő* folytatása volt. De csak jogilag, mert elődjétől gyökeresen különbözött. Az új divatlapot szerkesztője és kiadója, Vachot Imre a középnyemesi liberális mozgalom szolgálatába állította. Vörösmarty ajánlására Petőfit segédszerkesztőnek szerződtette. Költői jelenléte szavatolta a színvonalat, egyszersmind a lap eleven reklámjává is vált (Petőfi ebben az időben állandóan magyaros öltözékben járt, ezzel is hangsúlyozva a lap által képviselt értékeket). Petőfi minden számba verset adott, ő vezette a költői rovatot, színíribírálatokat is írt.

Vachot tehát Petőfinek is köszönhette divatlapja háromezres példányszámát, de Petőfi olvasóinak körét is kiszélesítette. A költő 1845-ben mégis megvált a laptól. A Petőfi által vezetett Tízec Társaságába tömörült fiatal írók ugyanis elpártoltak a divatlapoktól, és a továbbiakban az *Életképek* című lapba dolgoztak.

Nézzetek utána, ma melyek a meghatározó irodalmi folyóiratok!

158.1. kép • A 19. század közepének egy jellegzetes divatképe

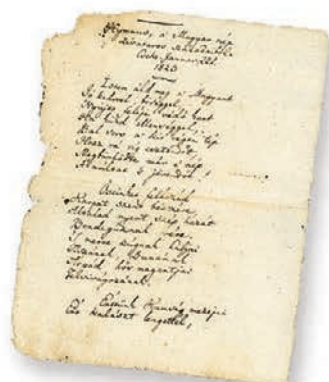
Az európai romantika és realizmus irodalma

A romantikától a realizmus felé	6
A francia realista regény	9
Stendhal: <i>Vörös és fekete</i>	9
Balzac: <i>Goriot apó</i>	15
A romantika és a realizmus az orosz irodalomban	23
Puskin: <i>Jevgenyij Anyegin</i>	23
Gogol: <i>A köpönyeg</i>	39
Összefoglaló kérdések, feladatok	48

Katona József

A magyar romantika irodalma	50
A magyar színházas kezdetei	55
A <i>Bánk bán</i>	60
Összefoglaló kérdések, feladatok	78

Kölcsey Ferenc

Kölcsey életműve	80
Prózai művek	82
Lírai alkotások	94
Összefoglaló kérdések, feladatok	112

Vörösmarty Mihály

Vörösmarty életműve	114
Epikus művek	116
A <i>Csongor és Tünde</i>	118
Lírai alkotások	130
A „haza s emberiség” költője (1836–1849)	130
Vörösmarty lírája a szabadságharc bukása után	146
Összefoglaló kérdések, feladatok	154

Petőfi Sándor

Petőfi életműve	156
Költői indulás a népiesség jegyében	159
Az első versgyűjtemény	159
A korszak epikus művei	165
Válságkorszak	176
Két szerelmi ciklus	176
Felhők	179
Petőfi tájköltészete	182
A Júlia-szerelem versei	190
Az udvarlás költészete	191
Hitvesi líra	193
Forradalmi látomásköltészet	199
A forradalom és szabadságharc költője	204
Ars poeticák	211
<i>Az apostol</i>	218
Összefoglaló kérdések, feladatok	226

Jókai Mór

Jókai és a magyar regény a romantika korában	228
Jókai Mór: <i>Az arany ember</i>	232
Összefoglaló kérdések, feladatok	241
Fogalommutató	242
Képjegyzék	244
Kerettantervi és érettségi követelmények	251

